

**КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА**

**КОНСТИТУЦІЙНОГО
ПРАВА ІНСТИТУТУ
ПРАВА
АСОЦІАЦІЯ
УКРАЇНСЬКИХ**

**АСОЦІАЦІЯ
УКРАЇНСЬКИХ
ПРАВНИКІВ**

Міжнародна науково-практична конференція

**КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР
25-РІЧНОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРА-
ВОТВОРЕННЯ**

(м. Київ, 23 червня 2021 року)

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Київ
2021**

Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 червня 2021 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К. : ФОП Кішка І. В. 2021. – 628 с.

До збірника увійшли тези наукових доповідей, присвячені сучасним проблемам становлення вітчизняного конституціоналізму; впливу зарубіжних (європейських) конституційних цінностей на формування сучасного національного конституціоналізму; сучасним проблемам національної конституційної доктрини, її впливу на державотворчі процеси в Україні; ролі Конституції України у формуванні національної правової системи; проблемам реалізації чинної Конституції України та напрямам конституційної реформи в Україні, способам та правовому механізму її проведення.

Видання розраховане на фахівців у галузі конституційного права– науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних спеціальностей, політиків, експертів та фахівців-практиків з питань державного будівництва.

Редколегія: Костицький В.В., доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; Марцеляк О. В., доктор юридичних наук, професор.

Адреса редколегії: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, юридичний факультет (кафедра конституційного права),
01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60. Телефон: (044) 235-43-27,
e-mail: const_pravo@univ.net.ua

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

© Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, 2021

© Кафедра конституційного права, 2021

© Асоціація українських правників, 2021

МОРАЛЬНИЙ ВИМІР СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Бурхливий розвиток вітчизняного конституційного права, що почався після проголошення незалежності України та триває і досі, характеризується насамперед проголошенням Людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю.

Юридичне розуміння конституціоналізму виявляється перш за все у тому, що це правове обмеження публічної влади на користь громадянського суспільства. П. Б. Стецюк влучно зазначає, що конституціоналізм може мати універсальний характер, «будучи, водночас, до певної міри явищем соціальним, а також – пов'язаним із особливостями історичного розвитку країн чи групи близьких між собою держав, приналежністю до певної правової системи (родини права), з особливостями політичних традицій народу, рівнем його правової культури, національним менталітетом; таким чином, конституціоналізм в окремих країнах може набувати певного «національного забарвлення».

Думається, що на сучасному етапі вести мову про усталені моральні традиції українського конституціоналізму буде передчасним. Адже для того, щоб вони склалися, необхідним є досить тривалий час. Але саме зараз у незалежній українській державі відбувається відбудова притаманних народу України високих моральних традицій суспільства. Вони впливають на те, яким є сучасний український конституціоналізм і якими у майбутньому будуть його моральні традиції. Отже, спостерігаємо процес взаємодії: завдяки конституційно-правовим нормам намагаємося впровадити високі стандарти суспільної моралі. У разі успіху національний конституціоналізм збагатиться новими соціальними і гуманістичними гранями.

На сучасному етапі в Україні моралізацію сучасного українського конституціоналізму доцільно здійснювати у двох напрямках.

Перший напрямок передбачає підвищення моральних стандартів населення. Її заходи доцільно планувати, прислухаючись до думки соціологів стосовно того, що „удосконалення духовного обліку ... людини ... є неможливим без удосконалення організації дозвілля та спілкування на дозвіллі, тому що людина формується не стільки у сфері своїй професійній діяльності, скільки у сфері дозвільної діяльності, і саме через спілкування транспортується система цінностей, установок, орієнтацій тощо”, та з використанням норм Закону України від 20 листопада 2003 р. «Про захист суспільної моралі».

Думається, що посилення на суспільну мораль у нормативно-правовому акті як на систему загальнолюдських цінностей, норм поведінки є більш доречним, ніж пропозиція розглядати її як систему етичних правил і норм поведінки. Адже в останньому випадку вирішення питання «Чи відповідає явище, поведінка тощо нормам суспільної моралі?» вирішується виключно суб'єктивно, а ось орієнтація на систему загальнолюдських цінностей є більш зрозумілим, усталеним критерієм оцінки.

Таким чином, при впровадженні нових конституційно-правових норм та / або практики застосування існуючих конституційних норм у центрі уваги є особистість як один із елементів громадянського суспільства. Занепад громадянського суспільства в Україні протягом тривалого часу призвів до того, що у процесі його відновлення виникає чимало проблем різного характеру. Це і невідповідність деяких актів чинного законодавства України міжнародним та європейським стандартам, і корупція серед посадових осіб третього сектору, і використання інститутів громадянського суспільства для відмивання «брудних» коштів. Моралізація цього напрямку впливу конституціоналізму на особу посилить дію регулятивної та виховної функції моралі (які традиційно пов'язують із спрямуванням і коректуванням практичної діяльності особистості з точки зору врахування інтересів окремих людей, суспільства, та із формуванням особистості, її самосвідомості).

Другий напрямок передбачає підвищення моральних стандартів посадових осіб органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Отже знов-таки йдеться про вплив конституційно-правових норм на людину, але коло осіб звужується. Чому воно охоплює саме до посадових осіб органів публічної влади? Головною причиною є те, що на сучасному етапі міжнародні

експерти оцінюють рівень корупції в Україні як найгірший серед «нових незалежних країн» і всіх інших країн взагалі. Численні соціологічні опитування населення підтверджують це – їх дані вказують, що для України є характерним невисокий рівень довіри до органів та посадових осіб органів публічної влади. Зауваження пересічних жителів так чи інакше пов'язані із осудом морального обличчя відповідних посадових осіб. У такій ситуації побудова демократичної держави, правової держави істотно утруднюється.

Попри відому думку Гегеля стосовно того, що «моральна сторона і моральні заповіді ... не можуть бути предметом позитивного законодавства» і що законодавство не може декретувати моральність, сучасний міжнародний і зарубіжний досвід свідчить про інше. Експертами ООН розроблено і закріплено у Резолюції A/RES/51/59 від 28 січня 1997 року Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб. У США – країні, по відношенню до якої словосполучення «моральні традиції конституціоналізму» використовується найбільш часто, - існують нормативно-правові акти стосовно морального обличчя посадових осіб органів публічної влади. Відповідне законодавство віднедавна з'явилося у Румунії, де проблеми корупції залишаються гострими (якщо в Україні рівень корупції оцінюється коефіцієнтом 4,3, у Румунії коефіцієнт 4). Звичайно, інститут державної і муніципальної служби відноситься до предмету галузі адміністративного права, але конституційне право як комплексна, провідна галузь, природно, не залишається осторонь. Саме тенденція моралізації конституціоналізму надихає на подібні нововведення.

У зв'язку із цим відмітимо, що в Україні на найвищому рівні започатковано звичай, яка має безпосереднє відношення до моральних, етичних цінностей Українського народу. Усі без виключення особи, які були обрані на посаду Президента України, складала присягу не тільки на тексті Конституції України, але й на Пересопницькому Євангелії (Українська Пересопницька Євангелія 1556 р.). «Сьогодні ця духовна святиня придбала на Україні значення політичного символу нації: на Пересопницькому Євангелії приймають присягу Президенти України, починаючи з 1991 року», - зазначають дослідники, та вказують, що Пересопницьке Євангеліє - прикрашений кольоровими заставками і мініатюрами рукопис вагою 9,3 кг, що складається з 482 аркушів. Перша книга, написана староукраїнською мовою, була створена в 1556-1561 роках у

Пересопницькому монастирі на території нинішньої Рівненської області. У XIX столітті стараннями філолога Осипа Бодянського, який ввів текст Євангелія до наукового обігу, манускрипт отримав широку популярність.

Думається, можна вважати, що у конституційному праві України сформувався правовий звичай – прийняття новообраним Президентом України присяги на тексті Конституції України і Персопницькому Євангелії. Жоден нормативно-правовий акт не передбачає необхідність використання Пересопницького Євангелія, але новообрані Президенти вшановують цю традицію і продовжують її. Незважаючи на те, що цей звичай має церемоніальний, а не юридично значущий характер (його недотримання не тягне правових наслідків), поява правового звичаю у конституційному праві є значущою подією – адже досі вчені не фіксували їх серед джерел цієї галузі в Україні. Особливо важливим є моральне навантаження, яке має цей правовий звичай.

Отже, формування нових та розвитку наявних моральних традицій українського конституціоналізму доцільно вести у двох напрямках: підвищення моральних стандартів населення і підвищення моральних стандартів посадових осіб органів публічної влади. Ці напрямки моралізації конституціоналізму є основними і не вичерпують зусилля із запровадження моральних традицій національного конституціоналізму. Обидва напрямки у сукупності не охоплюють усіх сучасних конституційно-правових проблем, тісно пов'язаних із моральними та етичними стандартами, – поза їх межами залишається, наприклад, моральна сторона питань евтаназії, трансплантації органів тощо. Але, активна діяльність за цими основними напрямками дозволить зміцнити моральні традиції національного конституціоналізму, якими пишатимуться наступні покоління українців. Перспективи подальших розвідок вбачаються у більш детальному дослідженні кожного з виявлених напрямків моралізації конституціоналізму.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР 25-РІЧНОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ

Наукове видання

**Міжнародна науково-практична конференція
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
(м. Київ, 23 червня 2021 року)**

Збережено авторський стиль та орфографію

Комп'ютерна верстка – Юлія Порицька, Арсен Болгарев
Дизайн обкладинки – Богдан Прудкий, Кішка Іван

Підписано до друку 14.06.2021 р.
Наклад 100 прим. Зам. 1733

Збірник тез доповідей видано за фінансової підтримки
Адвокатського об'єднання «Ореховський та Коломієць»

ФОП Кішка Іван Васильович
Свідectво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої
справи ДК № 6673 від 11.03.2019 р.
Київ, вул. Ярославів Вал, 9
kishka.biz